

Σανδριν 1982
Μαργαρίτα Χρυση

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΑΓΚΟΝ -
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΧΗΤΗΣ
ΠΑΝ. ΠΑΙΟΝΙΔΗ.

Το περασμένο Φθινόπωρο όταν ο Λουΐ Αραγιόν γιόρταζε τα 85χρονα του έγραφα σε κάποιο φίλο στο Λονδίνο και ζήτησα να μου βρει αγγλικές μεταφράσεις έργων του. Σε λίγο ήρθε στα χέρια μου ένα πακέτο με τον "Χωριό του Παρισιού", ενός από τα πρώτα βιβλία του Αραγιόν (1926) σ' έκδοση του "Πιαντόρ" (1980). Φανταστείτε όμως την έκπληξη μου όταν στον πρόλογο του βιβλίου αναφέρονταν, ότι ο Αραγιόν είχε ... πεθάνει το 1966!

Επεσήμανα φυσικά με γράμμα μου προς το Εβδοτικό την απαραίτητη γιάφα πήρα μάλιστα κι' απάντηση με απολογία δεν είναι αυτό όμως που έχει σημασία. Σημασία για μένα είχε ^{όχι} πολύ υπεύθυνος τρόπος αντίρρησης ενός συγγραφέα του αναστήματος του Αραγιόν από ένα γνωστό αγγλικό εβδοτικό οίκο, που βιάστηκε να τον θάψει 16 χρόνια πριν από τον θάνατο του!

Είναι γεγονός ότι ο Αραγιόν αντιμετωπίστηκε εν όσω ζούσε περισσότερο ίσως από πολλούς άλλους από θέσεις στενά νομματιές, κτύπηθηκε με καιεντρέχεια από τους ~~εχθρούς~~ ^{εχθρούς} σαν ένας επικίνδυνος ταξιικός εχθρός. Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν τον Οκτώβρη τιμούνταν το Ιωβιλαίο του Αραγιόν εξαπολύθηκε μια τέτοια καιόββυλη επίθεση ενάντια στους οργανωτές των γιορτασμών, που ανάγκασε τον Ζακ Ριστάτ, γνωστό ποιητή και διευθυντή του λογοτεχνικού περιοδικού του ΚΚ Γαλλίας "Ντιγράφ" να πάρει τον λόγο στην "Ουμανιτέ" και να υπερασπίσει μια δόξα ολδιληρης της Γαλλίας, που ειείνες τις μέρες ήταν φανερό πια ότι έφευγε.

Αιόμη όμως και μετά τον θάνατο του όταν το μεγάλο κενό, που άφησε πίσω του ανάγκαζε τους πάντες να τον τοποθετούν ειεί όπου ανήκε ^{μια νεοφασιστική ομάδα για αναπόληση, που είναι} ~~το λεγόμενο~~ "Κόμμα των Νέων Δυνάμεων", από μιας πλευράς ένα μνημόσυνο που θα το χάρηκε ο μαχητής, ο Κομμουνιστής Αραγιόν.

"Οι λέξεις, έλεγε η αναίολνωση, μας λείπουν σήμερα για να διαδηλώσουμε την χαρά μας. Δεν είμαστε απ'ειείνους τους φιλελεύθερους που θα χύσουν κροιοδείλια δάκρυα για τον θάνατο ενός Αντιχάλλου.... Μετά από τον θάνατο του Μεντές Φράνς και του Μπρέζνιεφ προαναγγέλεται πράγματι ένας ωραίος χειμώνας για τους εθνιόδφρονες".

Τους βέβηλους τους έβαλε αυτή την φορά στην θέση τους ο ίδιος ο Γάλλος Πρωθυπουργός με επιστολή του προς την ΚΕ του ΚΚΓ στην οποία υπογράμμιζε το μεγαλείο ειείνου που είχε φύγει, ειείνου που ήταν και συγγραφέας και μαχητής του Κόμματος, ειείνου που ήταν και τα δυό στην ζωή και παρέμεινε και τα δυό στον θάνατο.

Προηγούμενα αμέσως μετά τον θάνατο του Αραγιόν ο Φρανσουά Μιττεράν είχε δηλώσει, ότι η Γαλλία θρηνούσε την απώλεια ενός από τους πιο μεγάλους συγγραφείς της. "Η μαγεία της ποίησης του, προσθετε, και η δύναμη του έργου του τον τοποθετούν στην πρώτη γραμμή της εθνικής μας λογοτεχνίας...".

... Έτσι όπως έρχονταν τις πρώτες ειεινες μέρες του βαρειού πένθους οι δηλώσεις και τ'αφιερώματα στον Αραγιόν μ'ειεινους τους βαρύγδουπους επαίνους θυμήθηνα τα λόγια του μελετητή του έργου του σιηνοθέτη Μπρούνο Καρλούτσι το περασμένο καλοκαίρι. "Σύντομα θα υπάρξει έιρηξη ενδιαφέροντος για τον Αραγιόν".

Είχαμε συναντηθεί στο "Χοτέλ Ρεζιτάνς", πλάι στην Τουλών, όπου είχαμε πάει ύστερα από πρόσκληση του Αραγιόν για να μείνουμε μαζί του μερικές μέρες και βρεθήναμε ανάμεσα σε συνεργείο που ετοιμάζε μεγάλο πρόγραμμα - αφιέρωμα στα 85 χρόνια του, που θα παρρουσιάζονταν στην γιορτή της "Ουμανιτέ".

Ο Καρλούτσι είχε ασχοληθεί παλαιότερα ιδιαίτερα με την ποίηση του Αραγιόν αναβάζοντας στην σιηνή τον "Καθρέπτη του Αραγιόν", ένα πρωτότυπο διάλογο του ποιητή με τα νιάτα.

Άξονας του αφιερώματος ήταν το "Τεάτερ Ρομάν", το τελευταίο μυθιστόρημα του Αραγιόν, πούχε κυκλοφορήσει το 1977, που θεωρείται κορυφή της δημιουργίας του και κλειδί στην ερμηνεία του συνολικού του έργου. Θέτει το "Τεάτερ Ρομάν" και συζητά προβλήματα της φθοράς των λέξεων, το πρόβλημα του θανάτου.

Στα διαλείμματα των γυρισμάτων όταν σταματούσαν οι κάμερες να κινηματογραφούν, το πρόσωπο κυρίως και τα χέρια του Αραγιόν όταν διάβαζε και μιλούσε, πλεύριζα τον Καρλούτσι και προσπαθούσα να πάρω όσα περισσότερα μπορούσα.

Θεωρούσε τον Αραγιόν τον και' εξοχή ειφραστή του 20 ου αιώνα με την έννοια του ότι αντιπροσέπτεται στο έργο του η ιστορική πορεία του αιώνα σ'όλες τις αντιθέσεις της. Η ποίηση του Αραγιόν, τόνιζε, είναι πάντα ένα βήμα μπροστά!

Έβλεπε τον Αραγιόν τον καλύτερο "ιστοριολόγος" του αιώνα με την έννοια που και οι Στεντάλ - Μπαλζάνι υπήρξαν οι καλύτεροι "ιστοριοί" του 19ου αιώνα. Τον έβλεπε σαν τον τελευταίο των μεγάλων γιατί διέθετε μια τόλμη καταπληκτική ν'ανοίγει καινούριους δρόμους.

Μας θύμισε ο Καρλούτσι την "Μεγάλη Βδομάδα", που όταν κυκλοφόρησε το 1958 προκάλεσε πραγματικό σάλο. Πολλοί τότε είχαν απορήσει πως μπόρεσε ο Κομμουνιστής Αραγιόν να στρέψει την προσοχή του μερτά από την καυτή ζώνη των ημερών ειδήσεων και να πάει προς τα πίσω, στην Αυλή του Λουδοβίκου, το 1815, πως έκανε ήρωες τους μοναρχικούς αξιωματούχους έτσι όπως τους κυνηγούσαν οι στρατιώτες του Ναπολέοντα.

Κι' η απάντηση του Αραγιόν ήταν: "Αν δεν ήμουνα Κομμουνιστής δεν θα μπορούσα να γράψω την "Μεγάλη Βδομάδα".

Και μάλιστα σεπολεμική για να υπερασπιστεί το έργο του, για να επεξηγήσει τις θέσεις του και απ' ειρήνη την πολεμική αποδομισε πολλά η δοκιμιογραφία.

Είχα μαζί μου ειδήνες τις αξέχαστες μέρες τ "Ανοιχτά Χαρτιά" ένα από τα τρία βιβλία του Αραγιόν που μεταφράστηκαν στα Ελληνικά (τάλλα δυό είναι "Οι Καμπάνες της Βασιλείας" και "Ο χωριός του Παρισίου") και ξαναμελέτησα τις σελίδες ειδήνες που αναφέρονταν στο επίμαχο θέμα αλλά και σε άλλα συναφή.

Ειελ στ'άρθρα και τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, συναντάμε σιέψεις για τον ρεαλισμό και τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό, για το μυθιστόρημα και το μέλλον του μυθιστορήματος, ειελ ερχόμαστε αντιμέτωποι με το πάθος του Αραγιόν για την λεπτομέρεια, για την αλήθεια, για τον λαό και την παράδοση, για τα όνειρα.

Έβλεπε το μέλλο της τέχνης στην διαφορά και την αναμέτρηση των καλλιτεχνικών μεθόδων. Ο 20ος αιώνας τονίζει δεν είναι μόνο ο αιώνας της ατομικής βόμβας αλλά κι' ειήνος όπου το μυθιστόρημα γίνεται ένα γιγαντιαίο εγχείρημα ανάλογο με την επιστήμη. Κι' όπως η επιστήμη θα διέπεται από μια σταθερή αρχή επιτάχυνσης, όπως η ειήνη θα ξεφεύγει το μυθιστόρημα σιγά σιγά από τ'άτομα, θα τείνει προς εξειδιευέσεις, όπως κι' ειήνη θ'ανθίζει το μυθιστόρημα σε πάμπολλα αντίπαλα εργαστήρια σχηματίζοντας πολυάριθμες ομάδες μυθιστοριογράφων.

Κι' αυτή την αρχιτεκτονική του σιπιδίου, ει' όλα αυτά χωρίς να μετατρέπει την λεπτομέρεια σε αυτοσκοπό.

Ήταν από την εδση του ο Αραγιόν ένας βιβλιοφάγος.

Κι' αναφορικά με τη νέα τέχνη, επεξηγεί ότι αυτή θα είναι ένας καινούριος ρεαλισμός που δείχνει και το δέντρο και το δάσος και ξέρει γιατί το δείχνει. Θα είναι ένας ενεργητικός ρεαλισμός, που απέχει από την αντίληψη ή τέχνη για την τέχνη, ένας ρεαλισμός που έχει φιλοδοξία να βοηθήσει τον άνθρωπο, να φωτίσει την πορεία του, να γίνει πρωτοπορεία.

Ειδικότερα για τον Σοσιαλιστικό Ρεαλισμό, επεξηγεί ότι είναι η αντίληψη που οργανώνει τα γεγονότα μέσα στην τέχνη, που οργανώνει την λεπτομέρεια της τέχνης, που ερμηνεύει αυτή την λεπτομέρεια, της δίνει νόημα και δύναμη. Και προχωρώντας αιόμη πιο βαθειά και συγκρίνοντας με άλλες σχολές του παρελθόντος, τονίζει ότι ενώ οι προηγούμενες σχολές δεν μπορούσαν να ζήσουν παρά μόνο σε μια πολεμική καταδικάζοντας κάθε τι που δεν ήταν αυτές ο Σοσιαλιστικός Ρεαλισμός μπορεί να επωφεληθεί και απ' ότι γενιέται έξω απ' αυτόν. Και τούτο γιατί τελικός σκοπός του Σοσιαλιστικού Ρεαλισμού δεν είναι ο θρίαμβος ενός στυλ αλλά ο θρίαμβος μιας αντίληψης για τον κόσμο.

Αντιρρόζοντας μ' αυτή την ευρύτητα προβλήματα γύρω από τα οποία γίνονταν οξείες συζητήσεις, ο Αραγιόν έδινε και απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα βασανιστικά. Αναφερόμενος ιδιαίτερα σε επιρρίσεις για την Σοβιετική λογοτεχνία, την οποία γνώριζε σε βάθος ομολογούσε ότι υπήρχαν οπωσδήποτε ανάμεσα της έργα άνισα. Υπάρχει όμως πρόσθετε, αιόμη και στην αδυναμία και την αδεξιότητα κάτι σαν λάμψη, υπάρχει το αντιφέγγισμα μιας πραγματικότητας που άλλαξε.

Κι' επεξηγούσε: Ο Σοσιαλιστικός Ρεαλισμός στηρίζεται σ' επιστημονική βάση για αυτό και η θεωρία μπόρεσε μερικές φορές να προηγηθεί απ' τα έργα.

Πίστευε πολύ ο Αραγιόν στην παράδοση, διειδιούσε αιέрайη την κληρονομιά του λαού του, αναζητούσε μάλιστα ρίζες της μεθόδου του Σοσιαλιστικού Ρεαλισμού και πριν από τον αιόμη μας, θαύμαζε τον Στεντάλ. Το πάθος του για την πραγματικότητα, για την λεπτομέρεια μέσα στην πραγματικότητα ήταν παροιμιώδες. Θα μπορούσε να γραφτεί ολόκληρη πραγματεία για τον τρόπο με τον οποίο συνέλεξε λ.χ. το υλιό του για την "Μεγάλη Βδομάδα", για το πόσα παλιά βιβλία ρουφηξε για να μπει μέσα στο κλίμα του 1815, για τις μελέτες που έκανε πάνω στις στολές των στρατιωτών ειείνης της περιόδου, αιόμη και για αυτή την αρχιτεκτονική των στρατώνων. Κι' όλα αυτά χωρίς να μετατρέπει την λεπτομέρεια σε αυτοσκοπό!

Ήταν από την φύση του ο Αραγιόν ένας βιβλιοφάγος.

Την μισή μου την ζωή, έλεγε, την πέρασα διαβάζοντας. Διάβαζα τα πάντα. Καταλόγους, ευρετήρια, ρειλάμες. Αν δεν είχα διαβάσει τόσα πολλά δεν θα είχα γράφει τόσα.

"Έγραφα, έλεγε ο Αραγιόν, 45 βιβλία για να γνωρίσω τον πραγματικό κόσμο και τον κόσμο των ονείρων, τις νεκρές εποχές και τις ημέρες που ζω, για να είμαι ιστορικός στο μυθιστόρημα και μυθιστοριογράφος στην ιστορία και απόλυτος ποιητής".

Στο βάθος τόνιζε δεν είμαι πολύ μυθιστοριογράφος. Αυτό που υπάρχει σε μένα είναι ιδέες που πασιλίζω να τους δώσω σώμα, μια ανθρώπινη φυσιολογία. Και πρόσθετε: Έχω πάντα μια γενική θέση του πράγματος που καταπιάνομαι να φτιάξω χωρίς όμως να είμαι αιχμάλωτος ενός καθορισμένου σχεδίου.

Αυτό ακριβώς το ακαθόριστο του σχεδίου, η ρευστότητα του έδινε την δυνατότητα να χρησιμοποιεί τις παρενθέσεις σε βαθμό που κανένας άλλος δεν τις χρησιμοποίησε. Ο Καρλούτσι μούλεγε ειεί στην Τουλών όταν τον ρώτησα τι ερωτήσεις έθετε στον Αραγιόν και τι επεδίωκε να πάρει απ' αυτόν, πως την συνέντευξη δεν την έπαιρνε με τον παραδοσιακό τρόπο. Έδινε στον Αραγιόν απλώς κάτι να διαβάσει, ένα δικό του κείμενο, μονάχα μια λέξη, ένα κέντρισμα κι' ειείνος άρχιζε να μιλά και να ξετυλίγει όλο τον πλούτο και την σοφία της σκέψης του μέσα από συνειρμούς.

Και τούτο γιατί οι παρενθέσεις στο έργο του Αραγιόν έχουν ένα πλούτο μοναδικό, είναι φορτισμένες με μια ζωντανή διαλεκτική.

Αυτή η ιδιορρυθμία θα πρέπει να έχει τις καταβολές της στην σουρεαλιστική περίοδο της ζωής του Αραγιόν. Όπως είναι γνωστό ο Λουί Αραγιόν εξέδωσε το 1919 μαζί με τους Αντρέ Μπρετόν και Φιλίπ Σουπώ το περιοδικό "Λογοτεχνία", όργανο του Κινήματος Νταντά από το οποίο θα ξεπηδώσει ο σουρεαλισμός. Την περίοδο ειείνη έγραφε και το μυθιστόρημα του "Πανδράμα", ένα μυθιστόρημα σουρεαλιστικό. Τον σουρεαλισμό θα τον εγκαταλείψει γύρω στο 30, μετά τα βιβλία "Διαρικής Κίνηση" (1926). "Ο Χωρικός του Παρισιού" (1926) και την "Πραγματεία Περί Ύφους" (1928) οπότε αρχίζει να γράφει μυθιστορήματα μ' έντονο κοινωνικό περιεχόμενο και με τον γενικό τίτλο "Ο πραγματικός κόσμος". Τότε, λέει, ασπάστημε την ρεαλιστική αντίληψη για την τέχνη, που ανταποκρίνεται στην γενική αντίληψη για τον κόσμο".

Στην σειρά του "Πραγματικού κόσμου" περιλαμβάνονται οι "Καμπάνες της Βασίλειας", οι "Όμορφες Συνοικίες", που πήραν το 1936 το βραβείο Ρενωντό, οι "Επιβάτες της στέγης της ταχυδρομικής άμαξας" και ο "Αυρηλιανός", που, όπως έλεγε υπήρξε η πιο σπουδαία προετοι-

μασία του μουσαμά για να γραφούν οι "Κομμουνιστές", που του πήρε τρία χρόνια να τους συμπληρώσει. Το μυθιστόρημα αυτό, που είναι πολύτομο και που παρεπιμπτόντως ο συγγραφέας του έλεγε πως θάπρεπε να μετονομαστεί σε "Κομμουνίστριες" γιατί οι γυναίκες είχαν την πρώτη θέση στην μάχη των μετόπισθεν στα χρόνια της γερμανικής κατοχής, έχει έντονο το αυτοβιογραφικό στοιχείο.

Όταν πρωτογνώρισα τον Αραγιόν μούκανε εντύπωση το πόσα πράγματα γνώριζε για την Κύπρο, το πόσο τον είχαν απασχολήσει οι δραματικές περιπέτειες του λαού μας, ιδιαίτερα ειδικά στην οποία ρίχτηκε το 64.

Είχε φάξει λοιπόν και βρήκε βιβλία ιστορικά για την Κύπρο, για την αρχαιότητα και για τα μεσαιωνικά χρόνια, ήρθε αντιμέτωπος με το συνεχές σταύρωμα του λαού μας και βρήκε με τον διπλό του ανεπανόλητο τρόπο θέση κι έμπασε το νησί στο μυθιστόρημα του "Καταδικασμένος σε θάνατο" που κυκλοφόρησε το 1965.

Στην αφιέρωση που μας έκανε σε κείνο το βιβλίο ο Αραγιόν έγραψε:

"Μέσα σ' αυτό το βιβλίο η Κύπρος δεν πιάνει παρά μια μικρή θέση, τόσο μικρή όση και μέσα στην Μεσόγειο. Μια τέτοια όμως αυριβώς θέση κατέχει και στο κορμί του ανθρώπου η καρδιά, πάλι κυπιά εν τούτοις γεμάτη φλόγα".

Υπάρχει στο βιβλίο αυτό η μορφή ενός σταυροφόρου, κάποιου Έριι Εζεγιοντι, που δεν είχε προφτάσει να πάει στους Αγίους Τόπους γιατί μια θύελλα έριξε το καράβι του στην Πάφο. Εις στην Πάφο αρρώστησε και πέθανε μια ζεστή μέρα του Ιούλη και θάφτηκε στο εκκλησάκι της Αγίας Σολωμονής και η γη η κυπρίαινη, που τούχε η παράδοση να ξερνά το πρώτα ξένα σάβανα δέχτηκε τον Έριι στα σπλάχνα της. Έτσι περίπου τρέχει η αφήγηση του Αραγιόν και προσθέτει:

"Έτσι ήρθε να τελειώσει την ζωή του αυτός, που τον τρέλλανε η μουσική, στην πόλη όπου η Αφροδίτη είχε βγει από τους αφρούς της θάλασσας. Άραγε θαρνιόταν τα δικά μας ανάξια κορμιά η φιλόξενη γη της Αφροδίτης;"

Όταν το Νιόμβρη του 1981 ξεναγούσαμε τον Αραγιόν στην Πάφο μας επανέλαβε την μύθο του Έριι λέγοντας μας ταυτόχρονα πως η

ομορφιά που αντιριρυζε ξεπερνούσε ειείνο που είχε πλάσει με την φαντασία του.

Στο μήνυμα του, που θα μας έδινε και που θα διαβάζουνταν στην μεγάλη συγκέντρωση για τον Αφοπλισμό θάλεγε:

"Κι'ας είναι τούτη η χώρα ένα νησί που το νανουρίζει το φως και η ειρήνη".

Σε μια παλαιότερη του επιστολή ημερομηνίας 20/3/1970, που μας την έστειλε ύστερα από παράκληση να μας δώσει κάτι για την εφημερίδα "Δημοκρατία", που κυκλοφόρησε τότε απογευματινή ο Αραγιόν είχε και τούτα να μας πει για την Κύπρο.

"Ντρέπομαι να σας στείλω κάτι πρόχειρο. Λόγια καλά για παράδειγμα για την Κύπρο ή κανένα άρθρο για τον αντίχτυπο που ένιωσα σχετικά με την πατρίδα σας, που βρίσκεται σ' ένα μυθιστόρημα ήδη παληό για μένα. Ιδίως γιατί τα τελευταία νέα της χώρας σας με κάνουν να φοβάμε για προσεχή σοβαρά γεγονότα. Μπορεί κανείς σε μια τέτοια στιγμή να γράφει στην τύχη, να κάνει φιλολογία πάνω σ'ένα δυσυχισμένο λαό, πληγωμένο, χτυπημένο από τις φιλοδοξίες των γειτόνων του ή από δυνάμεις ισχυρές, μεγαλύτερες. Βλέπετε τι γίνεται στην Ελλάδα, θεός να σας φυλάει. Κι'αυτό σε μια στιγμή όπου τα καλύτερα στοιχεία της κλεισμένα στις φυλακές βασανίζονται, σιοπώνονται".

... Αποχαιρετώντας τον μεγάλο φίλο του ο Γιάννης Ρίτσος που δεν δίστασε κάποτε ο Αραγιόν να τον αποκαλέσει τον "μεγαλύτερο ζώντα ποιητή", επεσήμανε μια από τις κυριώτερες πτυχές του χαρακτήρα του. Την αγάπη του προς τους συναδέλφους τους για τους οποίους είχε πάντα κάτι το καλό να πει, να τους επαινέσει, με τους οποίους ήταν πάντα έτοιμος να χαρεί ένα καλό στίχο. Το ίδιο όπως πάλευε πάντα για τους νέους και στιγμάτιζε την στέγνα που υπάρχει πολλές φορές στην καρδιά κυρίως των κριτικών.

Υπάρχει πράγματι ένας ανεπανάληπτος πλούτος στο έργο και την ζωή αυτού του κορυφαίου ποιητή, αυτού που "βίωσε την αιωνιότητα" κι'ας ευχηθούμε ότι η έμρηξη του ενδιαφέροντος γύρω από το έργο του θ'απλώσει και στα ελληνικά ειδοτικά.

ΑΔ 1.31

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΑΓΙΔΝ -
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΧΗΤΗΣ

ΠΑΝ. ΠΑΙΟΝΙΔΗ.

Το παρασμένο Φθινόπωρο όταν ο Λουΐ Αραγιόν γιόρταζε τα 85χρονα του έγραφα σε κάποιο φίλο στο Λονδίνο και ζήτησα να μου βρει αγγλικές μεταφράσεις έργων του. Σε λίγο ήρθε στα χέρια μου ένα παιέττο με τον "Χωριό του Παρισιού", ενός από τα πρώτα βιβλία του Αραγιόν (1926) σ' έκδοση του "Πικαντόρ" (1980). Φανταστείτε όμως την έκπληξη μου όταν στον πρόλογο του βιβλίου αναφέρονταν, ότι ο Αραγιόν είχε ... πεθάνει το 1966!

Επεσήμανα φυσικά με γράμμα μου προς το Εκδοτικό την απαραίτητη γιάφα πήρα μάλιστα κι' απάντηση με απολογία δεν είναι αυτό όμως που έχει σημασία. Σημασία για μένα είχε ~~όχι~~ ^{έχει} πολύ υπεύθυνος τρόπος αντίρρησης ενός συγγραφέα, του αναστήματος του Αραγιόν, από ένα γνωστό αγγλικό εκδοτικό οίκο, που βιάστηκε να τον θάψει 16 χρόνια πριν από τον θάνατο του!

Είναι γεγονός ότι ο Αραγιόν αντιμετώπιστηκε, εν όσω ζούσε, περισσότερο ίσως από πολλούς άλλους, από θέσεις στενά κομματικές, κτηρήθηκε με ικανορέχεια από τους ~~εξέχοντες~~ ^{εξέχοντες} σαν ένας επικίνδυνος ταξικός εχθρός. Είναι χαρακτηριστικό, ότι όταν τον Οκτώβρη τιμούνταν το Ιωβιλαίο του Αραγιόν εξαπολύθηκε μια τέτοια κιάδβουλη επίθεση ενάντια στους οργανωτές των γιορτιασμών, που ανάγκασε τον Ζαν Ριστάτ, ~~γνωστό~~ ποιητή και διευθυντή του λογοτεχνικού περιοδικού του ΚΚ Γαλλίας "Ντιγράφ" να πάρει τον λόγο στην "Ουμανιτέ" και να ~~υπερασπίσει~~ ^{υπερασπίσει} μια δόξα ολδιληρης της Γαλλίας, που ειείνες τις μέρες ήταν φανερό πια ότι έφευγε.

Αιόμη όμως και μετά τον θάνατο του, όταν το μεγάλο κενό, που άφηνε πίσω του ανάγκαζε τους πάντες να τον τοποθετούν ειεί όπου ανήκε διακίωματινά βγήκε το λεγόμενο "Κόμμα των Νέων Δυνάμεων" ^{μια νεοφασιστική ομάδα με 'ανάποινωση' που η'εν} από μιας πλευράς ένα μνημόσυνο, που θα το χάρηκε ο μαχητής, ο Κομμουνιστής Αραγιόν.

"Οι λέξεις, έλεγε η ανακίοίνωση, μας λείπουν σήμερα για να διαδηλώσουμε την χαρά μας. Δεν είμαστε απ' ειείνους τους φιλελεύθερους, που θα χύσουν κροκιοδείλια δάκρυα για τον θάνατο ενός Αντιγάλλου.... Μετά από τον θάνατο του Μεντές Φράνς και του Μπρέζνιεφ προαναγγέλεται πράγματι ένας ωραίος χειμώνας για τους εθνικιδφρονες".!

Τους βέβηλους τους έβαλε αυτή την φορά στην θέση τους ο ίδιος ο Γάλλος Πρωθυπουργός με επιστολή του προς την ΚΕ του ΚΚΓ στην οποία υπογράμμιζε το μεγάλο αμείνου που είχε φύγει, αμείνου που ήταν και συγγραφέας και μαχητής του Κόμματος, αμείνου που ήταν και τα δυό στην ζωή και παρέμεινε και τα δυό στον θάνατο.

Προηγούμενα, αμέσως μετά τον θάνατο του Αραγιόν, ο Φρανσουά Μιττεράν είχε δηλώσει, ότι η Γαλλία θρηνούσε την απώλεια ενός από τους πιο μεγάλους συγγραφείς της. "Η μαγεία της ποίησης του, προσθετε, και η δύναμη του έργου του τον τοποθετούν στην πρώτη γραμμή της εθνικής μας λογοτεχνίας...".

... Έτσι όπως έρχονταν τις πρώτες αμείνες μέρες του βαρειού πένθους οι δηλώσεις και τ'αφιερώματα στον Αραγιόν μ'αμείνους τους βαρύγδουπους επαίνους, θυμήθηνα τα λόγια του μελετητή του έργου του σιηνοθέτη Μπρούνο Καρλούτσι το περασμένο καλοαίρι. "Σύντομα θα υπάρξει έιρηξη ενδιαφέροντος για τον Αραγιόν".

Είχαμε συναντηθεί στο "Χοτέλ Ρεζιτάνς", πλάϊ στην Τουλών, όπου είχαμε πάει ύστερα από πρόσκληση του Αραγιόν για να μείνουμε μαζί του μερικές μέρες και βρεθήναμε ανάμεσα σε συνεργείο που ετοίμαζε μεγάλο πρόγραμμα - αφιέρωμα στα 85 χρόνια του, που θα παρυσιάζονταν στην γιορτή της "Ουμανιτέ".

Ο Καρλούτσι είχε ασχοληθεί παλαιότερα ιδιαίτερα με την ποίηση του Αραγιόν αναβάζοντας στην σιηνή του "Καθρέπτη του Αραγιόν", ένα πρωτότυπο διάλογο του ποιητή με τα νιάτα.

Άξονας του αφιερώματος ήταν το "Τεάτερ Ρομάν", το τελευταίο μυθιστόρημα του Αραγιόν, πούχε κυκλοφορήσει το 1977, που θεωρείται κορυφή της δημιουργίας του και κλειδί στην ερμηνεία του συνολικού του έργου. Θέτει το "Τεάτερ Ρομάν" και συζητά προβλήματα της φθοράς των λέξεων, το πρόβλημα του θανάτου.

Στα διαλείμματα των γυρισμάτων, όταν σταματούσαν οι ημέρες να κινηματογραφούν, το πρόσωπο κυρίως και τα χέρια του Αραγιόν όταν διάβαζε και μιλούσε, πλεύριζα τον Καρλούτσι και προσπαθούσα να πάρω όσα περισσότερα μπορούσα.

Θεωρούσε τον Αραγιόν τον καιτ' εξοχή ειφραστή του 20 ου αιώνα, με την έννοια του ότι αντικαθρεπτίζεται στο έργο του η ιστορική πορεία του αιώνα σ'όλες τις αντιθέσεις της. Η ποίηση του Αραγιόν, τόνιζε, είναι πάντα ένα βήμα μπροστά!

Έβλεπε τον Αραγιόν τον καλύτερο "ιστοριό" του αιώνα με την έννοια που και οι Στεντάλ - Μπαλζάνι υπήρξαν οι καλύτεροι "ιστοριοί" του 19ου αιώνα. Τον έβλεπε σαν τον τελευταίο των μεγάλων γιατί διέθετε μια τόλμη καταπληκτική ν'ανοίγει καινούριους δρόμους.

Μας θύμισε ο Καρλούτσι την "Μεγάλη Βδομάδα", που όταν κυκλοφόρησε το 1958 προκάλεσε πραγματικό σάλο. Πολλοί τότε είχαν απορήσει πως μπόρεσε ο Κομμουνιστής Αραγιόν να στρέψει την προσοχή του μικρού από την καυτή ζώνη των ημερών εκείνων και να πάει προς τα πίσω, στην Αυλή του Λουδοβίκου, το 1815, πώς έκανε ήρωες τους μοναρχικούς αξιωματικούς έτσι όπως τους κυνηγούσαν οι στρατιώτες του Ναπολέοντα.

Κι' η απάντηση του Αραγιόν ήταν: "Αν δεν ήμουνα Κομμουνιστής δεν θα μπορούσα να γράψω την "Μεγάλη Βδομάδα".

Και μάλιστα σεπολεμική για να υπερασπιστεί το έργο του, για να επεξηγήσει τις θέσεις του και απ' εκείνη την πολεμική απομόνωσε πολλά η δοκιμιογραφία.

Είχα μαζί μου εκείνες τις αξέχαστες μέρες τ "Ανοιχτά Χαρτιά" ~~ένα από τα τρία βιβλία του Αραγιόν που μεταφράστηκαν στα Ελληνικά (τάλλα δυό είναι "Οι Καμπάνες της Βασιλείας" και "Ο χωριός του Παρισιού")~~ και ξαναμελέτησα τις σελίδες εκείνες, που αναφέρονταν στο επίμαχο θέμα αλλά και σε άλλα συναφή.

Εκεί στ' άρθρα και τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, συναντούμε σιέψεις για τον ρεαλισμό και τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό, για το μυθιστόρημα και το μέλλον του μυθιστορήματος, εκεί ερχόμαστε αντιμέτωποι με το πάθος του Αραγιόν για την λεπτομέρεια, για την αλήθεια, για τον λαό και την παράδοση, για τα όνειρα.

Έβλεπε το μέλλο της τέχνης στην διαφορά και στην αναμέτρηση των καλλιτεχνικών μεθόδων. Ο 20ος αιώνας, τονίζει, δεν είναι μόνο ο αιώνας της ατομικής βόμβας αλλά κι' εκείνος όπου το μυθιστόρημα γίνεται ένα γιγαντιαίο εγχείρημα ανάλογο με την επιστήμη. Κι' όπως η επιστήμη θα διέπεται από μια σταθερή αρχή επιτάχυνσης, όπως ^η εκείνη θα ξεφεύγει το μυθιστόρημα σιγά σιγά από τ' άτομα, θα τείνει προς εξειδικεύσεις, όπως κι' εκείνη θ' ανθίζει το μυθιστόρημα σε πάμπολλα αντίπαλα εργαστήρια σχηματίζοντας πολυάριθμες ομάδες μυθιστοριογράφων.

Κι' αναφορικά με τη νέα τέχνη, επεξηγεί ότι αυτή θα είναι ένας καινούριος ρεαλισμός που δείχνει και το δέντρο και το δάσος και ξέρει γιατί το δείχνει. Θα είναι ένας ενεργητικός ρεαλισμός, που απέχει από την αντίληψη ή τέχνη για την τέχνη, ένας ρεαλισμός που έχει φιλοδοξία να βοηθήσει τον άνθρωπο, να φωτίσει την πορεία του, να γίνει πρωτοπορεία.

Ειδικότερα για τον Σοσιαλιστικό Ρεαλισμό, επεξηγεί ότι είναι η αντίληψη, που οργανώνει τα γεγονότα μέσα στην τέχνη, που οργανώνει την λεπτομέρεια της τέχνης, που ερμηνεύει αυτή την λεπτομέρεια, της δίνει νόημα και δύναμη. Και προχωρώντας αιόμη πιο βαθειά και συγυρίνοντας με άλλες σχολές του παρελθόντος, τονίζει ότι ενώ οι προηγούμενες σχολές δεν μπορούσαν να ζήσουν παρά μόνο σε μια πολεμική καταδιμάζοντας κάθε τι που δεν ήταν αυτές ο Σοσιαλιστικός Ρεαλισμός μπορεί να επώφεληθεί και απ'ότι γενιέται έξω απ'αυτόν. Και τούτο γιατί τελικός σκοπός του Σοσιαλιστικού Ρεαλισμού δεν είναι ο θρίαμβος ενός στυλ αλλά ο θρίαμβος μιας αντίληψης για τον κόσμο.

Αντιιρύζοντας μ'αυτή την ευρύτητα προβλήματα γύρω από τα οποία γίνονταν οξείες συζητήσεις ο Αραγιόν έδινε και απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα βασανιστικά. Αναφερόμενος ιδιαίτερα σε επιιρίσεις για την Σοβιετική λογοτεχνία, την οποία γνώριζε σε βάθος ομολογούσε ότι υπήρχαν οπωσδήποτε ανάμεσα της έργα άνισα. Υπάρχει όμως πρόσθετε, αιόμη και στην αδυναμία και την αδεξιότητα ναίτι σαν λάμψη, υπάρχει το αντιφέγγισμα μιας πραγματιιότητας που άλλαξε.

Κι' επεξηγούσε: Ο Σοσιαλιστικός Ρεαλισμός στηρίζεται σ'επι-στημονιική βάση γι'αυτό και η θεωρία μπόρεσε μεριιές φορές να προηγηθεί απ'τα έργα.

Πίστευε πολύ ο Αραγιόν στην παράδοση, διειδιιούσε αιέραιη την ιληρονομιά του λαού του, αναζητούσε μάλιστα ρίζες της μεθόδου του Σοσιαλιστικού Ρεαλισμού και πριν από τον αιώνα μας, θαύμαζε τον Στεντάλ. Το πάθος του για την πραγματιιότητα, για την λεπτομέρεια μέσα στην πραγματιιότητα ήταν παροιμιώδες. Θα μπορούσε να γραφτεί ολόκληρη πραγματεία για τον τρόπο με τον οποίο συνέλεξε λ.χ. το υλιό του για την "Μεγάλη Βδομάδα", για το πόσα παλιά βιβλία ρουφηξε για να μπει μέσα στο κλίμα του 1815, για τις μελέτες που ικανε πάνω στις στολές των στρατιωτών ειείνης της περιόδου, αιόμη και γι'αυτή την αρχιτεκτονιική των στρατώνων. Κι'όλα αυτά χωρίς να μετατρέπει την λεπτομέρεια σε αυτοσκοπό!

Ήταν από την φύση του ο Αραγιόν ένας βιβλιοφάγος.

Την μισή μου την ζωή, έλεγε, την πέρασα διαβάζοντας. Διάβαζα τα πάντα. Καταλόγους, ευρετήρια, ρειλάμες. Αν δεν είχα διαβάσει τόσα πολλά δεν θα είχα γράψει τόσα.

"Έγραφα, έλεγε ο Αραγιόν, 45 βιβλία για να γνωρίσω τον πραγματικό κόσμο και τον κόσμο των ονείρων, τις νεκρές εποχές και τις ημέρες που ζω, για να είμαι ιστορικός στο μυθιστόρημα και μυθιστοριογράφος στην ιστορία και απόλυτος ποιητής".

Στο βάθος, τόνιζε, δεν είμαι πολύ μυθιστοριογράφος. Αυτό που υπάρχει σε μένα είναι ιδέες που πασιλίζω να τους δώσω σώμα, μια ανθρώπινη φυσιολογία. Και πρόσθετε: Έχω πάντα μια γενική θέση του πράγματος που καταπιάνομαι να φτιάξω χωρίς όμως να είμαι αιχμάλωτος ενός καθορισμένου σχεδίου.

Αυτό ακριβώς το ακαθόριστο του σχεδίου, η ρευστότητα του έδινε την δυνατότητα να χρησιμοποιεί τις παρενθέσεις σε βαθμό που κανένας άλλος δεν τις χρησιμοποίησε. Ο Καρλούτσι, μούλεγε ειελ στην Τουλόν, όταν τον ρώτησα τί ερωτήσεις έθετε στον Αραγιόν και τί επεδίωκε να πάρει απ' αυτόν, πως την συνέντευξη δεν την έπαιρνε με τον παραδοσιακό τρόπο. Έδινε στον Αραγιόν απλώς κάτι να διαβάσει, ένα διπλό του κείμενο, μονάχα μια λέξη, ένα κέντρισμα κι εκείνος άρχιζε να μιλά και να ξετυλίγει όλο τον πλούτο και την σοφία της σκέψης του μέσα από συνειρμούς.

Και τούτο γιατί οι παρενθέσεις στο έργο του Αραγιόν έχουν ένα πλούτο μοναδικό, είναι φορτισμένες με μια ζωντανή διαλεκτική.

Αυτή η ιδιορυθμία θα πρέπει να έχει τις καταβολές της στην σουρεαλιστική περίοδο της ζωής του Αραγιόν. Όπως είναι γνωστό ο Λουί Αραγιόν εξέδωσε το 1919 μαζί με τους Αντρέ Μπρετόν και Φιλίπ Σουπύ το περιοδικό "Λογοτεχνία", όργανο του Κινήματος Νταντά από το οποίο θα ξεπηθούσε ο σουρεαλισμός. Την περίοδο εκείνη έγραφε και το μυθιστόρημα του "Πανόραμα", ένα μυθιστόρημα σουρεαλιστικό. Τον σουρεαλισμό θα τον εγιαταλείψει γύρω στο 30, μετά από τα βιβλία "Διαρκής Κίνηση" (1926), "Ο Χωρεϊός του Παρισιού" (1926) και την "Πραγματεία Περί Ύφους" (1928) οπότε αρχίζει να γράφει μυθιστορήματα μ' έντονο κοινωνικό περιεχόμενο και με τον γενικό τίτλο "Ο πραγματικός κόσμος". Τότε, λέει, ασπάστηκε την ρεαλιστική αντίληψη για την τέχνη, που ανταποκρίνεται στην γενική αντίληψη για τον κόσμο". Στο μεταξύ το 1927 θα γίνει μέλος του ΚΚ, το 1928 θα γίνει μέλος της αριστεράς του ΚΚ. Στην σειρά του "Πραγματικού κόσμου" περιλαμβάνονται οι "Καμπάνες της Βασίλειας", οι "Όμορφες Συνοικίες", που πήραν το 1936 το βραβείο Ρενωντό, οι "Επιβάτες της στέγης της ταχυδρομικής άμαξας" και ο "Αυρηλιανός", που, όπως έλεγε υπήρξε η πιο σπουδαία προετοι-

είχε με τον μεγάλο έρωτά του Σωτήρα και τον Σάσα, που τον εξημέρασε βδομάδα σε κρητικό, και όπως είχε τις καλές τα αλληλίες. Ηταν, πάλι, ο ίδιος που έγραψε το 1930 ότι είναι ο ίδιος ο ίδιος.

από τότε θα ξεκινήσει με το καλλιτικό έργο "Το κόκκινο μέλωμα", ένα ύμνο στη νεκρή εξουσία.

μασία του μουσαμά για να γραφούν οι "Κομμουνιστές", που του πήρε τρία χρόνια να τους συμπληρώσει. Το μυθιστόρημα αυτό, που είναι πολύτομο και που παρεπιμπτόντως ο συγγραφέας του έλεγε πως θάπρεπε να μετονομαστεί σε "Κομμουνίστριες" γιατί οι γυναίκες είχαν την πρώτη θέση στην μάχη των μετόπισθεν στα χρόνια της γερμανικής κατοχής, έχει έντονο το αυτοβιογραφικό στοιχείο.

Όταν πρωτογνώρισα τον Αραγιόν μούκανε εντύπωση το πόσα πράγματα γνώριζε για την Κύπρο, το πόσο τον είχαν απασχολήσει οι δραματικές περιπέτειες του λαού μας, ιδιαίτερα εκείνη στην οποία ρίχτηκε το 64.

Είχε φάξει λοιπόν και βρήκε βιβλία ιστορικά για την Κύπρο, για την αρχαιότητα και για τα μεσαιωνικά χρόνια, ήρθε αντιμέτωπος με το συνεχές σταύρωμα του λαού μας και βρήκε με τον διό του ανεπανάληπτο τρόπο θέση κι έμπασε το νησί στο μυθιστόρημα του "Καταδικασμένος σε θάνατο" που κυκλοφόρησε το 1965.

Στην αφιέρωση που μας έκανε σε κείνο το βιβλίο ο Αραγιόν έγραψε:

"Μέσα σ' αυτό το βιβλίο η Κύπρος δεν πιάνει παρά μια μικρή θέση, τόσο μικρή όση και μέσα στην Μεσόγειο. Μια τέτοια όμως ακριβώς θέση κατέχει και στο κορμί του ανθρώπου η καρδιά, που κυπά εν τούτοις γεμάτη φλόγα".

Υπάρχει στο βιβλίο αυτό η μορφή ενός σταυροφόρου, κάποιου Έρικ Εζεγιοντ, που δεν είχε προφτάσει να πάει στους Αγίους Τόπους γιατί μια θύελλα έριξε το ιαράβι του στην Πάφο. Εκεί στην Πάφο αρρώστησε και πέθανε μια ζεστή μέρα του Ιούλη και θάφτηκε στο εικλησάκι της Αγίας Σολωμονής και η γη η κυπρίαιη, που τούχε η παράδοση να ξερνά το πρωί τα ξένα σάβανα δέχτηκε τον Έρικ στα σπλάχνα της. Έτσι περίπου τρέχει η αφήγηση του Αραγιόν και προσθέτει:

"Έτσι ήρθε να τελειώσει την ζωή του αυτός, που τον τρέλλανε η μουσική, στην πόλη όπου η Αφροδίτη είχε βγει από τους αφρούς της θάλασσας. Άραγε θαρνιόταν τα διιά μας ανάξια κορμιά η φιλόξενη γη της Αφροδίτης;"

Όταν το Νιόμβρη του 1981 ξεναγούσαμε τον Αραγιόν στην Πάφο μας επανέλαβε τον μύθο του Έρικ λέγοντας μας ταυτόχρονα πως η

ομορφιά που αντίκρυζε ξεπερνούσε εκείνο που είχε πλάσει με την φαντασία του.

Στο μήνυμά του, που θα μας έδινε και που θα διαβάζονταν στην μεγάλη συγκέντρωση για τον Αποπλισμό θάλεγε:

"Κι'ας είναι τούτη η χώρα ένα νησί που το νανουρίζει το φως και η ειρήνη".

Σε μια παλαιότερη του επιστολή ημερομηνίας 20/3/1970, που μας την έστειλε ύστερα από παράκληση να μας δώσει κάτι για την εφημερίδα "Δημοκρατία", που κυκλοφόρησε τότε απογευματινή, ο Αραγιόν είχε και τούτα να μας πει για την Κύπρο.

"Ντρέπομαι να σας στείλω κάτι πρόχειρο. Λόγια καλά για παράδειγμα για την Κύπρο ή κανένα άρθρο για τον αντίκτυπο που ένωσα σχετικά με την πατρίδα σας, που βρίσκεται σ' ένα μυθιστόρημα ήδη παλιό για μένα. Ιδίως γιατί τα τελευταία νέα της χώρας σας με κάνουν να φοβάμαι για προσεχή σοβαρά γεγονότα. Μπορεί κανείς σε μια τέτοια στιγμή να γράφει στην τύχη, να κάνει φιλολογία πάνω σ' ένα δυσυχισμένο λαό, πληγωμένο, χτυπημένο από τις φιλοδοξίες των γειτόνων του ή από δυνάμεις ισχυρές, μεγαλύτερες. Βλέπετε τι γίνεται στην Ελλάδα, θεός να σας φυλάει. Κι' αυτό σε μια στιγμή όπου τα καλύτερα στοιχεία της κλεισμένα στις φυλακές βασανίζονται, σιονώνονται".

... Αποχαιρετώντας τον μεγάλο φίλο του ο Γιάννης Ρίτσος, που δεν δίστασε κάποτε ο Αραγιόν να τον αποκαλέσει τον "μεγαλύτερο ζώντα ποιητή", επεσήμανε μια από τις κυριώτερες πτυχές του χαρακτήρα του. Την αγάπη του προς τους συναδέλφους του για τους οποίους είχε πάντα κάτι το καλό να πεί, να τους επαινέσει, με τους οποίους ήταν πάντα έτοιμος να χαρεί ένα καλό στίχο. Το ίδιο όπως πάλευε πάντα για τους νέους και στιγμάτιζε την στέγνα, που υπάρχει πολλές φορές στην καρδιά κυρίως των κριτικών.

Υπάρχει πράγματι ένας ανεπανάληπτος πλούτος στο έργο και την ζωή αυτού του κορυφαίου ποιητή, αυτού που "βίωσε την αιωνιότητα" κι'ας ευχηθούμε ότι η έρηξη του ενδιαφέροντος γύρω από το έργο του θ' απλώσει και στα ελληνικά ειδοτικά.